

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

ΟΜΟΤ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
τ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Γ Ν Ω Μ Ο Δ Ο Τ Η Σ Η

I. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Τέθηκε υπόψη μου φάκελος περιέχων το ιστορικό των συζητήσεων περί της ανάγκης αναθεωρήσεως του ισχύοντος "Συντάγματος" της «*Ιεράς Ελληνορθοδόξου Αρχιεπισκοπής Αμερικής*» του έτους 2003, καθώς και οι επί του θέματος της αναθεωρήσεως απόψεις του Σεβ. Αρχιεπισκόπου Αμερικής, Υπερτίμου και Εξάρχου Ωκεανών, Ατλαντικού τε και Ειρηνικού, κ. Ελπιδοφόρου, και ζητήθηκε η επιστημονική μου άποψη επί των ακόλουθων ερωτημάτων:

1. Πώς αξιολογείτε την «κανονικότητα» της ισχύουσας δομής της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής σύμφωνα με το ισχύον "Σύνταγμα" αυτής ;
2. Σε περίπτωση διαπιστώσεως τυχόν αντιθέσεως της ισχύουσας δομής με το Κανονικό Δίκαιο, ποία θα ήταν η πρότασή σας για την επαναφορά στην «κανονικότητα» και ποίοι οι τρόποι υλοποίησής της ;

II. ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A'. Στο πρώτο ερώτημα

Προϋπόθεση για την απάντηση του πρώτου ερωτήματος είναι αφενός η ιστορικοκανονική διερεύνηση της ιδρύσεως και διοικητικής υπαγωγής της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, αφετέρου δε η συγκριτική επισκόπηση της εσωτερικής δομής της εν λόγω εκκλησιαστικής επαρχίας σύμφωνα με τις διατάξεις των ισχυσάντων «Συνταγμάτων» αυτής, αλλά και του ισχύοντος «Συντάγματος» του έτους 2003.

Η επισκόπηση αυτή δεν αρκείται στη ξηρά παράθεση των θεμελιωδών διατάξεων των “Συνταγμάτων” αυτών, αλλά επιχειρεί, στο μέτρο του δυνατού, και την αποτύπωση της πραγματικής καταστάσεως που αντιμετώπιζε η επαρχία αυτή του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατά την ιστορική της πορεία, η οποία είναι προφανώς συνυφασμένη και με τα πρόσωπα, τα οποία διαδραμάτισαν ρόλο ενόψει καταρτίσεως των επιμέρους «Συνταγμάτων».

Συνεπώς πρόκειται για μια εκκλησιαστικοπολιτική έκθεση της περιόδου αυτής, εν επιτομή, πράγμα που σημαίνει ότι είναι κατ’ ανάγκη ελλειπτική.

1. Ίδρυση και διοικητική υπαγωγή της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής

1. Όπως η ίδρυση και των άλλων Ελληνορθόδοξων Εκκλησιών στη Διασπορά, έτσι και η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία στην αμερικανική ήπειρο είχε μια σταδιακή εξέλιξη, επί μακρό διάστημα, η οποία υπήρξε συνάρτηση συγκεκριμένων συγκυριών και προσώπων, η παρουσίαση της οποίας εκφεύγει προφανώς της παρούσας εκθέσεως (βλ. από τη σχετική βιβλιογραφία ιδίως: Ιωακείμ Αλεξόπουλος, *Μελέτη περί εκκλησιαστικής διοργανώσεως του εν Αμερική ελληνισμού*, Νέα Υόρκη 1919 και από τη νεότερη: Απόστολος Γ. Μανώλης, *Ιστορία της Εκκλησίας Αμερικής, εξ εγγράφων και κειμένων*, τ. Α'-Γ', Αθήνα 2003 και Βασίλειος Δ. Κουκουσάς, *Ιστορία της Ορθόδοξου Εκκλησίας της Αμερικής*, Θεσσαλονίκη 2010).

Αναμφιβόλως, η διοικητική υπαγωγή και της Εκκλησίας αυτής της Διασποράς ανήκει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως. Τα ζητήματα πάντως της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας δεν είναι δυνατό να προσεγγίζονται με καθαρώς νομικά κριτήρια. Θεμέλιο της έρευνας των θεμάτων αυτών θα πρέπει να αποτελεί η ορθόδοξη εκκλησιολογία και η εκκλησιαστική παράδοση, έτσι, ώστε η οποιαδήποτε λύση να μην πάσχει αντικανονικότητας.

α'. Ειδικώς προκειμένου για το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως η δικαιοδοσία του καθορίζεται σαφώς με βάση κυρίως τον κανόνα 3 της Β' Οικουμενικής Συνόδου, τον κανόνα 28 της Δ' Οικουμενικής Συνόδου και τους κανόνες 2 και 36 της Πενθέκτης (εν Τρούλλω) Οικουμενικής Συνόδου (βλ. τα κείμενα των κανόνων αυτών στην κριτική έκδοση του Périclès - Pierre Joannou, *Discipline générale antique* [= Pontificia Commissione per la redazione del codice di diritto canonico orientale. Fonti, fasc. IX], τ. Ι/1: *Les canons des conciles oecuméniques*, Grottaferrata [Roma] 1962, σ. 37 επ., 90 επ., 120 επ., 170 επ. αντιστοίχως).

Σύμφωνα με τις αποφάσεις αυτές του ανώτατου νομοθετικού σώματος της καθόλου Εκκλησίας, της Οικουμενικής δηλαδή Συνόδου, ο Θρόνος της Κωνσταντινουπόλεως έχει τα ίσα πρεσβεία με τον Θρόνο της Ρώμης, πρεσβεία τιμής μεταξύ των λοιπών Θρόνων της Ανατολής, η εξουσία του δε εκτείνεται στις διοικήσεις «της Ποντικής, και της Ασιατικής και της Θρακικής», των οποίων διοικήσεων μόνον τους μητροπολίτες, «έτι δε και τους εν τοις βαρβαρικοίς επισκόπους των προειρημένων διοικήσεων χειροτονείσθαι υπό του προειρημένου αγιωτάτου θρόνου της κατά Κωνσταντινούπολιν αγιωτάτης εκκλησίας...: χειροτονείσθαι δε, καθώς είρηται, τους μητροπολίτας των προειρημένων διοικήσεων παρά του Κωνσταντινουπόλεως αρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατά το έθος γινομένων και επ' αυτόν αναφερομένων» (καν. 28 της Δ' Οικ. Συν.).

Είναι προφανές ότι το ερμηνευτικό πρόβλημα του καν. 28 της Δ' Οικουμενικής Συνόδου εστιάζεται στη διατύπωση «έτι δε και τους εν τοις βαρβαρικοίς» και στη δυνατότητα ή μη υπαγωγής στην έννοια αυτή των εκκλησιαστικών επαρχιών της λεγόμενης «Διασποράς», ιδίως δε των

3

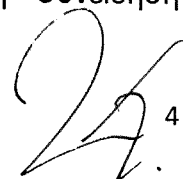
εκκλησιαστικών επαρχιών νεότερων ηπειρών, όπως της Αμερικής και της Αυστραλίας.

Η γραμματική, λογική και τελολογική ερμηνεία του κανόνα στο σύνολό του και του επίμαχου χωρίου ειδικότερα, οδηγεί αβιάστως στο συμπέρασμα ότι στη δικαιοδοσία του Θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως υπάγονται *όλες οι περιοχές, οι οποίες βρίσκονται έξω από τα καθορισμένα όρια άλλης εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας* (βλ., αντί πολλών, Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου, *Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον εν τη Ορθόδοξω Εκκλησία*, έκδ. 2η [= Ανάλεκτα Βλατάδων, 52], Θεσσαλονίκη 1989, ιδίως σ. 211 επ., 221 επ., 239 επ.).

Απόρροια και συνέχεια της θέσεως αυτής αποτελεί ότι περιοχές που βρίσκονται έξω από τα γεωγραφικά όρια της δικαιοδοσίας των λοιπών, πλην του Οικουμενικού Πατριαρχείου, Ορθόδοξων Εκκλησιών, ανήκουν στην κανονική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Θρόνου (βλ. Ι. Καλογήρου, «*Η Ορθόδοξος Διασπορά κατά την εποχήν της Οικουμενικής κινήσεως*», στον τόμο: «Ο κόσμος της Ορθοδοξίας», Θεσσαλονίκη 1968, σ. 139 επ., ιδίως σ. 156 επ., 176 επ.· Βλ. Φειδά, «*Οικουμενικός Θρόνος και Ορθόδοξη Διασπορά*», σε: «Ορθόδοξος Μαρτυρία και Σκέψις», αριθ. 19, 1979, σ. 3-6· Παντελεήμονος Ροδοπούλου, «*Η Ορθόδοξος Διασπορά από εκκλησιολογικής και κανονικής απόψεως*», στον τόμο: «Τιμητικόν Αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν», Αθήναι 1980, σ. 321 επ., ιδίως σ. 328 επ.· Αρχιμ. Κυρίλλου Αργέντη, «*Η οργάνωσις των χριστιανών ορθόδοξων της Διασποράς*», *Église locale et église universelle*, Chambésy 1981, σ. 229 - 235).

Ανεξαρτήτως της ερμηνείας που θα εδέχετο κανείς για το επίμαχο χωρίο του καν. 28 της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου και ειδικώς για την έκφραση «*εν τοις βαρβαρικοίς*», δεν χωρεί καμμία αμφιβολία ότι μακρά παράδοση της Εκκλησίας επικυρώνει την υπαγωγή της *Ορθόδοξης Διασποράς* υπό τον Οικουμενικό Θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως.

Ακριβώς, λοιπόν, ως εκ της *μακράς, πάγιας και αναμφίλεκτης* πρακτικής της υπαγωγής των Ορθόδοξων της Διασποράς στο Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως, έχει δημιουργηθεί στην ορθόδοξη συνείδηση αντίστοιχο *εκκλησιαστικό έθιμο*.

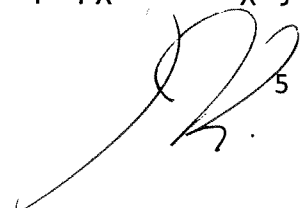
4

2. Ειδικώς, προκειμένου για τους Έλληνες Ορθοδόξους της Διασποράς, την υπαγωγή τους στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ενισχύει το γεγονός ότι ο Οικουμενικός Θρόνος επιβεβαίωσε κατά τρόπο πανηγυρικό τα εν προκειμένω δικαιώματά του και όχι μόνο άπαξ.

Πράγματι, το Οικουμενικό Πατριαρχείο με Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο της 18 Μαρτίου 1908, επί Πατριάρχου Ιωακείμ Γ΄, «εξεχώρησε», όταν θεώρησε σκόπιμο, και πάντως υπό όρους, το «κανονικόν κυριαρχικόν της πνευματικής προστασίας και εποπτείας δικαίωμα επί πασών των εν τη διασπορά ... ορθοδόξων ελληνικών Εκκλησιών» στην Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος (βλ. για την πρώιμη αυτή περίοδο, αντί άλλων, Νίκου Γρ. Ζαχαρόπουλου, «*Η Απαρχή της Οργάνωσης της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στη Βόρειο και Νότιο Αμερική με Πρωτεργάτη τον Μελέτιο Μεταξάκη*», στον τόμο: «Αφιέρωμα στον Αρχιεπίσκοπο Δημήτριο», Αθήνα 2002, σ. 343-371).

Όταν πάλι έκρινε, ότι η απόφασή του εκείνη μόνο σύγχυση επέφερε στην κανονική τάξη της Εκκλησίας, με Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη της 1 Μαρτίου 1922, επί Μελετίου Δ΄ [Μεταξάκη], την ακύρωσε και αποκατέστησε τα κυριαρχικά δικαιώματα «της αμέσου εποπτείας και διακυβερνήσεως επί πασών ανεξαιρέτως των έξω των ορίων εκάστης επί μέρους Αυτοκεφάλου Εκκλησίας, εν τε Ευρώπη και εν Αμερική και αλλαχού ευρισκομένων Ορθοδόξων Παροικιών» και πάλι στον Οικουμενικό Θρόνο, πράγμα που απεδέχθη «*συμφώνως άλλωστε και προς τας αρχαίας κανονικάς διατάξεις*» η Εκκλησία της Ελλάδος (βλ. τα κείμενα σε Βαρνάβα Τζωρτζάτου, «*Η εις την Εκκλησίαν της Ελλάδος υπαγωγή των εν Διασπορά Ελληνικών Εκκλησιών και ανάκλησις αυτής*», Θεολογία τ. 48 [1977] και ανάπτυπο με ιδιαίτερη σελιδαρίθμηση, εν Αθήναις 1977, σ. 5 επ., 11 επ. και 14· Καλογήρου, όπ. π., σ. 172 επ.).

3. Η έκθεση που προηγήθηκε εμμέσως, πλην σαφώς, αποβλέπει και στην ανάδειξη και ενίσχυση της θέσεως ότι η Ι. Ελληνορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Αμερικής υπήρξε, είναι και παραμένει εσαεί *επαρχία* του Οικουμενικού Θρόνου με ό,τι τούτο συνεπάγεται. Συνεπώς, σκέψεις ή προθέσεις για αλλαγή του καθεστώτος αυτού, και μάλιστα ενόψει και των σημερινών γεωστρατηγικών και γεωπολιτικών εξελίξεων, μετά και την εισβολή της Ρωσίας απροκλήτως στην Ουκρανία, η οποία εισβολή ακολούθησε την άρνηση του Πατριαρχείου Μόσχας

5

να αναγνωρίσει την ανακήρυξη της *Αυτοκεφαλίας* της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, κατά τα τεθεσπισμένα από την εκκλησιαστική παράδοση, με την έκδοση σχετικού Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου (6.1.2019), είναι όχι απλώς έωλα και παρακινδυνευμένα, αλλά επιφέρουν και μεγάλη βλάβη στη Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως κατά τους χαλεπούς καιρούς που διέρχεται η ανθρωπότητα.

II. Επισκόπηση των «Συνταγμάτων» από της ιδρύσεως της Ι. Αρχιεπισκοπής

1. Εκ των πρώτων μελημάτων μετά την επιστροφή της «*Ι. Ελληνορθόξου Αρχιεπισκοπής Αμερικής, Βορείου και Νοτίου*» στην φυσική της κοιτίδα ήταν η σύνταξη «Καταστατικού», που περιλαμβάνει τους κανόνες διοικήσεως κάθε εκκλησιαστικής επαρχίας και αναπροσαρμόζεται αναλόγως με τις εκάστοτε ανάγκες, χωρίς να έχει υποχρεωτικά κάποια περιοδικότητα, ακριβώς διότι επηρεάζεται από τις συγκυρίες και όχι σπάνια από τα πρόσωπα που ασκούν τα διοικητικά καθήκοντα σε κάθε εκκλησιαστική περιφέρεια. Τα *Καταστατικά* αυτά, ή αλλιώς *Καταστατικοί Χάρτες*, στην περιοχή της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής επικράτησε να ονομάζονται «*Συντάγματα*».

2. Το πρώτο *Σύνταγμα* της νεοπαγούς τότε «*Ελληνικής Αρχιεπισκοπής Αμερικής Βορείου και Νοτίου*», το οποίο «επικύρωσε» ο Πατριάρχης Μελέτιος Δ΄ [Μεταξάκης], ήταν εκείνο του έτους 1922.

Σε ένα σύντομο, αλλά μεστό, κείμενο, 27 συνολικώς άρθρων, ορίζεται εν πρώτοις η διοικητική υπαγωγή της Αρχιεπισκοπής Αμερικής, η οποία «*διατελεί κανονικώ και ιστορικώ δικαιώματι υπό την Ανωτάτην Πνευματικήν και Εκκλησιαστικήν Εποπτείαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως*» (άρθρο Γ΄).

Η όλη Αρχιεπισκοπή διαιρείται σε τέσσερις *επισκοπικές περιφέρειες*, εκ των οποίων εκείνη της Νέας Υόρκης κατέχει θέση Αρχιεπισκοπής και έχει επικεφαλής τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής (άρθρο Δ΄).

Ο Αρχιεπίσκοπος, με τους τρεις Επισκόπους, συγκροτούν τη Σύνοδο της Ελληνικής Αρχιεπισκοπής Αμερικής, «*συνερχομένην απαραίτητως κατά*

τους σχετικούς ορισμούς των *Ι. Κανόνων της ορθόδοξου Ανατολικής Εκκλησίας* *δix του έτους*», πριν από το Πάσχα και κατά το φθινόπωρο, όπου ορίσει ο Αρχιεπίσκοπος (άρθρο Ζ').

Ως προς την τάξη μνημονεύσεως, οι μεν ιερείς και διάκονοι μνημονεύουν *«του κανονικού Επισκόπου αυτών, οι δε Επίσκοποι του Αρχιεπισκόπου, ο δε Αρχιεπίσκοπος του Οικουμενικού Πατριάρχου»* (άρθρο Θ'). Τέλος, προβλέπεται η δυνατότητα αναθεωρήσεως του Συντάγματος, μετά διετή εφαρμογή του, *«αν κριθεί εύλογο»*.

3. Η περίοδος 1922-1923 υπήρξε πυκνή σε πολιτικά γεγονότα, τα οποία είχαν όμως άμεσο αντίκτυπο στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή, κατά τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις στη Λωζάννη τέθηκε ευθέως αφενός η απαίτηση των Νεότουρκων και προσωπικώς του Μουσταφά Κεμάλ (του επονομασθέντος Ατατούρκ) για έξωση του Πατριαρχείου από τα όρια της Τουρκίας και αφετέρου για απομάκρυνση του Μελέτιου Μεταξάκη από τον Πατριαρχικό Θρόνο.

Με τη Συνθήκη της Λωζάννης, που υπογράφηκε, μετά από σκληρές διαπραγματεύσεις, στις 24 Ιουλίου 1923, κατέστη τελικώς δυνατή η παραμονή του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην ιστορική του καθέδρα, το οποίο περιοριζόταν, όμως, μόνο στις πνευματικές και εκκλησιαστικές του αρμοδιότητες, καταργουμένων πλέον των πολιτικών και διοικητικών αρμοδιοτήτων του (βλ. προσφάτως Ιωάννη Μ. Κονιδάρη, *«Η Συνθήκη της Λωζάννης και το Οικουμενικό Πατριαρχείο»*, στο συλλογικό τόμο: *“100 χρόνια από τη Συνθήκη της Λωζάννης”* [επιμ.: Π. Μ. Κιτρομηλίδης, Β. Παναγιωτόπουλος, Σ. Ριζάς], Αθήνα 2023, σ. 111-134). Ο Μελέτιος Μεταξάκης παραιτήθηκε και αποχώρησε από τον Πατριαρχικό Θρόνο.

Οι κοσμογονικές αυτές ανακατατάξεις είχαν πολλαπλές συνέπειες σε πολλά επίπεδα. Μεταξύ αυτών ο αποδεκατισμός του ποιμνίου του Οικουμενικού Θρόνου οδήγησε στο ζήτημα της διοικήσεως των λεγόμενων *Νέων Χωρών*, οι οποίες δεν είχαν παραχωρηθεί στην Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος, αλλά και σε ένα νέο κύμα μεταναστεύσεως προσφύγων προς Αμερική και Αυστραλία.

4. Πριν παρέλθει πενταετία από τη θέση σε ισχύ του «Συντάγματος» του 1922, το οποίο καταρτίσθηκε ως συνέχεια ενός προσωρινού Καταστατικού, με την πρόβλεψη μετά διετία να είναι δυνατόν να αναθεωρηθεί, το Οικουμενικό Πατριαρχείο προέβη σε βελτιώσεις με την έκδοση του «Συντάγματος» 1927 επί Πατριάρχου Βασιλείου Γ΄.

Στο Σύνταγμα αυτό ρητώς αναφέρεται η έγκριση και επικύρωσή του από την 3η Γενική Συνέλευση της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής Βορείου και Νοτίου, σύμφωνα με το άρθρο ΙΓ΄ του Συντάγματος του 1922, στο Σικάγο, μεταξύ 12-14 Οκτωβρίου 1927. Αλλαγές ουσιαστικής φύσεως δεν παρατηρούνται.

5. Καμπή στα εκκλησιαστικά πράγματα της Αρχιεπισκοπής σήμανε η εκλογή στον Θρόνο αυτής του μετέπειτα Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηναγόρα, στο πρόσωπο του οποίου το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η Εκκλησία της Ελλάδος και ο Ελληνισμός της Αμερικής έτρεφαν χρηστές ελπίδες.

Ο νέος και φέρελπις Αρχιεπίσκοπος, ερχόμενος στην καθέδρα του, όπου ενθρονίστηκε, στον Ι. Ναό Αγίου Ελευθερίου της Νέας Υόρκης, στις 21 Φεβρουαρίου 1931, έφερε μαζί του και το νέο *Σύνταγμα* και τους *Κανονισμούς*, που του ενεχείρισε, κατά την αναχώρησή του από το Σεπτό Κέντρο της Ορθοδοξίας, ο Πατριάρχης Φώτιος Β΄.

Το έργο, το οποίο αναλάμβανε ο νέος Αρχιεπίσκοπος ήταν όντως τιτάνιο, καθώς έπρεπε όχι μόνο να ενώσει τις διαιρεμένες, εξαιτίας των πολιτικών παθών στην Ελλάδα, Κοινότητες της ομογένειας, αλλά και να πείσει να γίνει δεκτό το νέο Σύνταγμα και η νέα δομή που αυτό εισήγαγε.

Προς τον σκοπό αυτό περιόδευσε απ' άκρου εις άκρον την αχανή επαρχία που του εμπιστεύθηκε το Οικουμενικό Πατριαρχείο, προκειμένου να έρθει σε προσωπική επαφή με τις ενορίες και τις κοινότητες των ομογενών, κυριολεκτικώς από τις ακτές του Ειρηνικού έως τις ακτές του Ατλαντικού, με σκοπό με την πειστική επιχειρηματολογία, αλλά και το επιβλητικό παράστημά του, να τους πείσει.

Και το αποτέλεσμα της έμπονης αυτής προσπάθειας φάνηκε πανηγυρικά κατά την 4η Κληρικολαϊκή Συνέλευση που συνήλθε στη Νέα Υόρκη στις 14.11.1931, στην οποία συμμετείχαν 3000 σύνεδροι (οι Επίσκοποι, οι κληρικοί και αντιπρόσωποι όλων των Ελληνικών κοινοτήτων/ενοριών) και οι οποίοι αποδέχθηκαν τελικώς ομοθυμαδόν το Σύνταγμα του 1931, *όπως το είχε συντάξει το Οικουμενικό Πατριαρχείο*, υπείκοντες στην πρόσκληση και έκκληση του νέου Αρχιεπισκόπου τους. Το επόμενο έτος εγκρίθηκαν και οι Κανονισμοί, όπως είχαν δοθεί από το Πατριαρχείο.

Το Σύνταγμα αυτό, το οποίο αποδείχθηκε το μακροβιότερο στην υπερωκεανώβια ήδη ιστορία της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, αφού ίσχυσε επί μισό σχεδόν αιώνα, έως το 1977, καθιέρωνε μια *κεντρική διοίκηση* υπό τον Αρχιεπίσκοπο, καθώς θεωρήθηκε ότι είναι το μόνο σύστημα που εξασφαλίζει *την ενότητα, τη σταθερότητα και την τάξη στην Εκκλησία*, ενώ αντιθέτως η αυτονομία που είχε παραχωρηθεί με τους Κανονισμούς του 1922 δεν ωφέλησε σε τίποτα.

Κατά την απλή και σαφή διατύπωση του άρθρου ΣΤ' *«Την διοίκησιν έχει ο Αρχιεπίσκοπος, ασκών πάσας τας εξουσίας και τα καθήκοντα, συμφώνως προς τους Ιερούς Κανόνες, και την πράξιν της Μεγάλης Εκκλησίας, και τας ευθύνας υπέχων ενώπιον του Οικουμενικού Πατριάρχου και της περί Αυτόν Αγίας και Ιεράς Συνόδου. Παρά τω Αρχιεπισκόπω δύναται να διορισθεί και εις Βοηθός Επίσκοπος»*. Και τον μεν Αρχιεπίσκοπο εκλέγει η Ι. Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τον δε Βοηθό Επίσκοπο πάλι η Ι. Σύνοδος, μετά πρόταση όμως του Αρχιεπισκόπου (άρθρο Ζ').

III. Η πορεία προς το προϊσχύσαν «Σύνταγμα» του 1977

1. Επί μακρά σειρά ετών υπό το Σύνταγμα του 1931 και τη στιβαρή ηγεσία του Αρχιεπισκόπου Αθηνάγορα η Αρχιεπισκοπή Αμερικής Βορείου και Νοτίου έπλευσε σε ήρεμα νερά, και μάλιστα σε δυσχερείς καιρούς, καθώς μεσολάβησε και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος.

Μετά την εκλογή του Αθηναγόρα ως Οικουμενικού Πατριάρχη το έτος 1948, την πηδαλιουχία της Αρχιεπισκοπής Αμερικής ανέλαβε ο από Κορίνθου Μιχαήλ [Κωνσταντινίδης] (1949-1958), ο οποίος συνέχισε και διεύρυνε το έργο του προκατόχου του, χωρίς να μεταβάλει ουδ' επί κεραία το Σύνταγμα του 1931, πλην της αυξήσεως του αριθμού των βοηθών επισκόπων. Και μάλιστα, σε δυσχείμερους καιρούς, καθώς η Ελλάδα υπέφερε από τα δεινά του εμφύλιου πολέμου και στις συνέπειές του προσπάθησαν να έρθουν αρωγοί οι ομογενείς της Αμερικής και προεχόντως η εκεί Εκκλησία. Η κεντρική διοίκηση δεν κατηγορήθηκε για συγκεντρωτισμό, καθώς τούτο είναι συνάρτηση και της προσωπικότητας του εκάστοτε Αρχιεπισκόπου.

2. Ο αδόκητος θάνατος του Μιχαήλ δημιούργησε προβλήματα με τη διαδοχή του, καθώς η πλειοψηφία της Ι. Συνόδου προέβαλε ως υποψήφιο τον τότε Μητροπολίτη Χαλκηδόνος Μελίτωνα Χατζή, ο Πατριάρχης Αθηναγόρας όμως, πιεζόμενος και από ευθεία παρέμβαση της τότε ελληνικής κυβερνήσεως και προσωπικώς του Κωνσταντίνου Καραμανλή, ο οποίος επικαλέσθηκε εθνικούς λόγους, επέβαλε τον Ίμβριο Ιάκωβο [Κουκούζη], πολυπράγμονα προσωπικότητα, αμερικανό υπήκοο ήδη από το 1950, ο οποίος είχε διατελέσει και Αρχιδιάκονος του Αθηναγόρα και με τον τίτλο του Επισκόπου Μελίτης υπηρετούσε τότε στην έδρα του Παγκόσμιου Συμβουλίου Εκκλησιών, ως μόνιμος αντιπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Ήδη, από της εκλογής του ως Αρχιεπισκόπου Αμερικής, στις 14 Φεβρουαρίου 1959, από ειδική *ad hoc* πενταμελή Σύνοδο, λόγω αρνήσεως επτά συνοδικών Ιεραρχών να τον ψηφίσουν, και μέχρι τέλους της Αρχιεπισκοπίας του (1996), ο Αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος υπήρξε μια διαφιλονικούμενη προσωπικότητα, η οποία ασκούσε μεγάλη επιρροή στην εκάστοτε αμερικανική ηγεσία και προπαντός είχε εξαρχής συγκεκριμένους στόχους για το μέλλον του και εκείνο της Αρχιεπισκοπής Βορείου και Νοτίου Αμερικής.

3. Βέβαιο είναι ότι στην πρώτη δεκαετία της μακράς Αρχιεπισκοπίας του (1959-1996) ο Ιάκωβος δεν έθεσε θέμα αλλαγής του «Συντάγματος». Αρχές της δεκαετίας του 1970 άρχισε να θέτει το θέμα, με το εύλογο επιχείρημα ότι το Σύνταγμα του 1931 είχε επιτελέσει την αποστολή του και ότι

τα νέα δεδομένα απαιτούσαν ένα νέο εκσυγχρονισμένο Σύνταγμα και νέους Κανονισμούς.

Τούτο δεν είναι φρονώ άμοιρο των εξελίξεων στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, αφενός μεν λόγω της εκδημίας του Πατριάρχη Αθηναγόρα, αφετέρου δε λόγω της εκλογής στον Πατριαρχικό Θρόνο του Πατριάρχη Δημητρίου [Παπαδόπουλου] (1972), αντί του Γέροντος Χαλκηδόνας Μελίτωνος [Χατζή], το όνομα του οποίου είχε διαγραφεί από τον κατάλογο των υποψηφίων, σε εφαρμογή της *Οδηγίας (talimat)* του Νομάρχη Κωνσταντινουπόλεως του έτους 1970, που συνοψίζει τα όσα «*δέον όπως διέπουν*» την εκλογή Οικουμενικού Πατριάρχη (βλ. διεξοδικώς Ιωάννη Μ. Κονιδάρη, *Ιδιαίτερα εκκλησιαστικά καθεστώτα στην ελληνική επικράτεια*, 2η έκδ., Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σ. 36 επ.).

Εν πάση περιπτώσει και μετά από πολλές επιτροπές και συζητήσεις, στις 29 Νοεμβρίου 1977, το Οικουμενικό Πατριαρχείο χορήγησε το νέο «*Σύνταγμα της Ελληνικής Ορθοδόξου Αρχιεπισκοπής Αμερικής*» (Greek Orthodox Archdiocese of North and South America).

4. Η βασική αλλαγή στη *διοικητική δομή* της ενιαίας Αρχιεπισκοπής Βορείου και Νοτίου Αμερικής ήταν η διάρθρωσή της σε *Επισκοπές*, από τις οποίες επτά ήταν στις Η.Π.Α, και από μία στον Καναδά και τη Νότια Αμερική και συγκεκριμένα οι Επισκοπές Σικάγου, Βοστώνης, Αγίου Φραγκίσκου, Σάρλοτ, Πιτσβούργου, Ντιτρόιτ, Ντένβερ, Τορόντο (Καναδά) και Μπουένος Άϊρες (Νοτίου Αμερικής).

Ο Αρχιεπίσκοπος προΐσταται της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, ασκών την ανώτατη εκκλησιαστική εξουσία, ομού δε μετά των εννέα Επισκόπων συγκροτούν την Ι. Σύνοδο της Ι. Αρχιεπισκοπής Βορείου και Νοτίου Αμερικής, η οποία έχει όλες τις εξουσίες και ευθύνες, όσες οι Ιεροί Κανόνες αναγράφουν για τη «*Σύνοδον Επαρχίας*», δηλ. πρόκειται για την *Επαρχιακή Σύνοδο*, υπέχων την ευθύνη έναντι της εκκλησιαστικής αυτού Αρχής, δηλ. του Οικουμενικού Πατριαρχείου (άρθρα Γ'-ΣΤ').

Ο Αρχιεπίσκοπος, με την ιδιοτητά του και ως *Εξάρχου* του Οικουμενικού Πατριαρχείου, φέρει συνολικώς την ευθύνη για την ομαλή λειτουργία της Αρχιεπισκοπής, λογοδοτεί τακτικώς γραπτώς προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο, επιβλέπει το έργο των Επισκόπων και υποχρεούται να επιχειρεί διαρκώς την *ιχυροποίηση των δεσμών* της Ι. Αρχιεπισκοπής με τον Πάνσεπτο Οικουμενικό Θρόνο (άρθρο Ζ΄).

Ως προς την τάξη μνημονεύσεως, οι μεν ιερείς και διάκονοι μνημονεύουν «*του Αρχιεπισκόπου και του Κανονικού Επισκόπου αυτών, οι Επίσκοποι του Αρχιεπισκόπου, ο δε Αρχιεπίσκοπος του Οικουμενικού Πατριάρχου*» (άρθρο Θ΄).

Συνιστώνται επίσης δύο μείζονος σημασίας συλλογικά όργανα:

i. Οι *Αρχιεπισκοπικές Κληρικολαϊκές Συνελεύσεις*, οι οποίες συγκαλούνται και προεδρεύονται από τον Αρχιεπίσκοπο ανά διετία, ασχολούνται δε, με εξαίρεση τα δογματικά και κανονικά, με όλα τα θέματα που αφορούν τη ζωή και την ανάπτυξη της Εκκλησίας, οι αποφάσεις των οποίων υποβάλλονται προς έγκριση και επικύρωση στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, και μετά εφαρμόζονται υποχρεωτικώς από όλες τις Κοινότητες (άρθρο ΙΑ΄)

ii. Το *Αρχιεπισκοπικό Συμβούλιο*, το οποίο συγκαλείται και προεδρεύεται από τον Αρχιεπίσκοπο, αποτελείται δε από τους Επισκόπους και συγκεκριμένο αριθμό κληρικών και λαϊκών από κάθε Επισκοπή, όπως ορίζεται με Ειδικό Κανονισμό. Συνεδριάζει τουλάχιστον δύο φορές κατ' έτος, και εκτάκτως όποτε παρίσταται ανάγκη, ασχολείται δε και αποφασίζει για ζητήματα και προβλήματα, που αφορούν όλους τους τομείς της ζωής της Αρχιεπισκοπής (άρθρο ΙΕ΄).

Αντίστοιχοι *Ειδικοί Κανονισμοί* προβλέπουν τα της συνθέσεως και λειτουργίας *Επισκοπικών Κληρικολαϊκών Συνελεύσεων* και *Επισκοπικών Συμβουλίων* για κάθε Επισκοπή (άρθρα ΙΒ΄ και ΙΣΤ΄ αντιστοίχως)

Τέλος, προβλέπεται η δυνατότητα αναθεώρησης του Συντάγματος υπό της *Αρχιεπισκοπικής Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως* «*οσάκις λόγοι ή ανάγκαι επιβάλλουσι τούτο*», η δε αναθεώρηση αυτή υποβάλλεται προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο για έγκριση και επικύρωση.

IV. Η περίοδος της κρίσεως και η θέσπιση του ισχύοντος «Συντάγματος»

1. Δεν μπορεί να αποκλεισθεί η πιθανότητα το Σύνταγμα αυτό του 1977, του οποίου η αδρομερής επισκόπηση μόλις επιχειρήθηκε και η κανονική αρτιότητα του οποίου θεωρείται δεδομένη, να παρέμενε ακόμη εν ισχύ, εάν δεν είχαν προκύψει σοβαρά προβλήματα, τα οποία οδήγησαν σε μια σειρά οδυνηρών κρίσεων μεταξύ της Αρχιεπισκοπής Αμερικής και του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Η αναφορά ακροθιγώς στα προβλήματα αυτά επιχειρεί να δώσει εξηγήσεις πώς τελικώς οδήγησαν σε αλληλουχία λαθών και σε ένα Καταστατικό Χάρτη, το «Σύνταγμα» του 2003, που εξακολουθεί να ισχύει και ήδη σοβαρώς αμφισβητείται.

2. Ο Αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος, ως γνωστόν, ιδίως για όσους έχουν ζήσει τα γεγονότα, δεν είχε κρύψει ποτέ τις φιλοδοξίες του. Ακόμα και όταν το 1941 είχε εκλεγεί Μητροπολίτης Μελίτης και Σχολάρχης της Θεολογικής Σχολής Χάλκης δεν αποδέχθηκε την εκλογή του, με το επιχείρημα ότι δεν ήθελε να επιστρέψει στην Τουρκία, δέχθηκε, όμως, την εκλογή του και πάλι ως Επίσκοπος Μελίτης, το 1954, προκειμένου να διορισθεί ως αντιπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο *Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών*, του οποίου διετέλεσε επί σχεδόν μία δεκαετία και Πρόεδρος. Τούτο φυσικά του έδωσε την ευκαιρία για γνωριμίες και άσκηση επιρροής, πράγμα το οποίο εκμεταλλεύθηκε και όταν εκλέχθηκε *Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής*, επαρχία του Οικουμενικού Θρόνου την οποία είχαν ήδη οργανωτικώς επιμελώς προετοιμάσει ο προκάτοχός του *Αθηναγόρας και Μιχαήλ*.

Στην πολύχρονη θητεία του στην Αρχιεπισκοπή Αμερικής (1959-1996) είχε την ευκαιρία να συνδεθεί και να συνάψει στενούς δεσμούς, όχι μόνο με επιφανείς και οικονομικά ισχυρούς παράγοντες της Ομογένειας, αλλά και με σειρά ολόκληρη Προέδρων των ΗΠΑ, από τον *Dwight D. Eisenhower*, τον *John F. Kennedy*, τον *Richard Nixon*, τον *Jimmy Carter*, τον *George Bush* έως και τον *Bill Clinton*, με τους οποίους ανέπτυξε προσωπικές σχέσεις και είχε ευθεία και άμεση πρόσβαση, βεβαίως υπό την ιδιότητά του ως Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής...

Όπως είναι θεμιτό, φιλοδοξούσε σε ένα επόμενο στάδιο να κεφαλαιοποιήσει όλη αυτή την επιρροή και να εκλεγεί και Οικουμενικός Πατριάρχης. Είκοσι ημέρες μετά τον θάνατο του Πατριάρχη Δημητρίου, στις 22 Οκτωβρίου 1991, η Αγία και Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου εξέλεξε ομοφώνως ως νέο Πατριάρχη τον από Χαλκηδόνος Βαρθολομαίο [Αρχοντώνη], από τους Αγ. Θεόδωρους Ίμβρου, δηλ. συντοπίτη του, συνδεδεμένο δε με τον Ιάκωβο προσθέτως και με σχέση αναδόχου και αναδεκτού.

3. Δεν είναι άμοιρη, κατά τη γνώμη μου, η πικρία που κατέλαβε τον Αρχιεπίσκοπο Ιάκωβο, για να εξηγηθούν οι εξελίξεις που ακολούθησαν. Σε προχωρημένη ηλικία, 80 και πλέον ετών, επιχείρησε να επαναφέρει ένα παλαιό σχέδιό του, να τεθεί επικεφαλής μιας ανεξάρτητης (αυτόνομης ή αυτοκέφαλης) Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Αμερικανική Ήπειρο.

Ήδη, στην αρχή της θητείας του, το 1960, είχε πρωτοστατήσει στην ίδρυση της «Μόνιμης Διασκέψεως των Κανονικών Ορθόδοξων Επισκόπων στην Αμερική» (*Standing Conference of Canonical Orthodox Bishops in the Americas*), γνωστής ως SCOBA, κίνηση η οποία είχε επαινεθεί και από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Μία δεκαετία αργότερα αιφνιδίασε τους πάντες, όταν κατά τη διάρκεια της 20ης Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως της Αρχιεπισκοπής, ανακοίνωσε την εισήγηση - απόφαση για *αυτονόμηση* της Αρχιεπισκοπής Αμερικής από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, με τη δημιουργία ενός κοινού εκκλησιαστικού κέντρου μέσω της SCOBA και με την καθιέρωση της αγγλικής ως λειτουργικής γλώσσας για τους ελληνορθόδοξους πιστούς.

Ο σάλος που δημιουργήθηκε και ο διχασμός που προκλήθηκε στην Ομογένεια αντιμετωπίστηκε δραστικώς, καθώς το Οικουμενικό Πατριαρχείο αντέδρασε άμεσα και επίσημα και με *Συνοδική Απόκριση* απεφάνθη ότι σύμφωνα με το «*Σύνταγμα*» που ίσχυε η Ελληνική Αρχιεπισκοπή Αμερικής αποτελεί «*Επαρχία του Κλίματος του Αγιωτάτου Αποστολικού και Πατριαρχικού Οικουμενικού θρόνου*», η λειτουργική δε γλώσσα «*εστίν η Ελληνική, εν η εγράφησαν τα Άγια Ευαγγέλια...*» (άρθρα Α' και Β'). Ο

Αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος αναδιπλώθηκε και εδήλωσε απόλυτη υπακοή στην ανωτέρα του αρχή.

Ήδη, μετά την εκλογή του Πατριάρχη Βαρθολομαίου, όλως ακαίρως ο Αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος, ως πρόεδρος της SCOBA, θεώρησε ότι έπρεπε να φέρει το θέμα στη Συνέλευση των Ορθόδοξων Ιεραρχών όλων των δικαιοδοσιών στις ΗΠΑ, που πραγματοποιήθηκε στην πόλη Ligonier της Πενσυλβάνια μεταξύ 30.11 και 2.12.1994. Εκεί προτάθηκε και έγινε δεκτή η διοικητική ένωση όλων των εθνικών Ορθόδοξων Εκκλησιών με τη δημιουργία μιας «Ορθόδοξης Εκκλησίας Αμερικής», χωρίς το Οικουμενικό Πατριαρχείο να έχει σχετικώς καμμία πληροφόρηση και μάλιστα από τον Έξαρχό του στις ΗΠΑ Αρχιεπίσκοπο Ιάκωβο!

Το κανονικό απόπημα ήταν βαρύ, και καθ' υποτροπή, και ο κύβος είχε ριφθεί. Το Πατριαρχείο αποδοκίμασε αυθωρεί και ρητώς τα συμβάντα, με ανακοίνωση της Αρχιγραμματείας της Ι. Συνόδου της 31 Ιανουαρίου 1995 και κάλεσε τον Αρχιεπίσκοπο και τη Ι. Επαρχιακή Σύνοδο στο Φανάρι για εξηγήσεις (βλ. σχετικό ανακοινωθέν της 21.3.1995 · βλ. αμφότερα τα κείμενα στο επίσημο περιοδικό του Οικουμενικού Πατριαρχείου "Ορθοδοξία", Ιανουάριος-Μάρτιος 1995, σ. 47 επ., 48 επ. αντιστοίχως). Ο Ιάκωβος διέψευσε τις προθέσεις που του αποδίδονταν, η απομάκρυνσή του είχε όμως δρομολογηθεί.

Την ανάλυση αυτή δεν ενδιαφέρουν οι σχετικές λεπτομέρειες, το ουσιώδες είναι ότι στις 15 Αυγούστου 1995 ο Ιάκωβος παρέδωσε ιδιοχείρως, στο πατρικό του σπίτι στην Ιμβρο, επιστολή στον Πατριάρχη Βαρθολομαίο με την οποία υπέβαλε την παραίτησή του από τον Θρόνο της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής την 29 Ιουλίου 1996, ημέρα που (θα) συμπλήρωνε το 85ο έτος της ηλικίας του. Η παραίτησή του έγινε δεκτή από την Αγία και Ιερά Σύνοδο στις 21 Αυγούστου 1995 και ανακοινώθηκε αμέσως από το Πατριαρχείο (βλ. "Ορθοδοξία", Ιούλιος - Σεπτέμβριος 1995, σ. 392) και, όπως ήταν αναμενόμενο, προκάλεσε αναστάτωση και διχογνωμίες, ιδίως στην Ομογένεια.

3. Την επομένη της θέσεως σε ισχύ της παραιτήσεως του Αρχιεπισκόπου Ιακώβου, η Αγία και Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, με πρόταση του Πατριάρχη, εξέλεξε ως διάδοχό του τον, αμερικανικής καταγωγής, έως τότε Μητροπολίτη Ιταλίας Σπυρίδωνα [Παπαγεωργίου].

Ήδη, όμως, η Αρχιεπισκοπή Αμερικής είχε περιορισθεί μόνο στα όρια των Η.Π.Α., καθώς το 1996 είχαν ιδρυθεί, με απόφαση της Ι. Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τρεις νέες Μητροπόλεις στην αμερικανική ήπειρο και συγκεκριμένα οι Ι. Μητροπόλεις *Τορόντο, Μπουένος Άϊρες και Μεξικού* (βλ. προχείρως τις δικαιοδοσίες των νέων αυτών Μητροπόλεων σε Ι. Μ. Κονιδάρη, *Ιδιαίτερα καθεστώτα κ.λπ.*, όπ.π., σ. 14 επ.).

Παρά την επιτυχημένη διακονία του στην Ιταλία και τις χρηστές ελπίδες που έτρεφε το Πατριαρχείο για τον νέο *Αρχιεπίσκοπο Αμερικής* Σπυρίδωνα, οι αντιδράσεις που δημιούργησε στη νέα του επαρχία έφεραν συγκρούσεις, και μάλιστα τόσο με επιφανείς Ομογενείς όσο και με τους Επισκόπους της επαρχίας του, οι οποίοι ορέγονταν ήδη την αναβάθμισή τους σε Μητροπολίτες.

Κρίσιμο για τη παρούσα ανάπτυξη είναι ότι ο Αμερικής Σπυρίδων έπεισε τον Οικουμενικό Πατριάρχη να αναβαθμίσει πέντε Επισκόπους της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής σε Μητροπολίτες πόλεων της Μ. Ασίας, χωρίς να ανυψωθούν όμως και οι επαρχίες τους σε Μητροπόλεις. Αυτή η μέση λύση που επελέγη, ενόψει και της γενικότερης αντιδράσεως που είχε προκληθεί στην Αρχιεπισκοπή από αποφάσεις και την όλη πολιτεία του νέου Αρχιεπισκόπου σε διάφορα, και εθνικά, ζητήματα, οδήγησε τους Επισκόπους να ζητούν ολονέν και περισσότερα δικαιώματα και κυρίως την ανύψωση πλέον των Επισκοπών τους σε Μητροπόλεις.

Τελικώς, παρά τις καλές προθέσεις και τις φιλότιμες προσπάθειες, οι αντιπαραθέσεις, άστοχες κινήσεις και το τοξικό κλίμα που τελικώς δημιουργήθηκε στην Αρχιεπισκοπή οδήγησαν τον Αρχιεπίσκοπο Σπυρίδωνα σε παραίτηση, τον Αύγουστο 1999, τρία μόλις έτη μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, χωρίς να έχει προχωρήσει η κατάρτιση ενός νέου Συντάγματος, παρότι είχε συγκροτηθεί ήδη σχετική Επιτροπή.

4. Στις 19 Αυγούστου 1999, εκλέχτηκε ομοφώνως, από την Ι. Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, νέος «*Αρχιεπίσκοπος της Ιεράς Ορθοδόξου Αρχιεπισκοπής Αμερικής, Έξαρχος Ατλαντικού και Ειρηνικού Ωκεανών*» ο Τιτουλάριος Επίσκοπος Βρεσθένης της Εκκλησίας της Ελλάδος Δημήτριος (Τρακατέλλης).

Ο νέος Αρχιεπίσκοπος είχε εκλεγεί το 1967, επί δικτατορίας των συνταγματαρχών (1967-1974), ως Επίσκοπος Βρεσθένης και υπηρέτησε ως Βοηθός Επίσκοπος στην Ι. Αρχιεπισκοπή Αθηνών υπό τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο Κοτσώνη. Λόγω του γεγονότος αυτού και καθώς προερχόταν από συγκεκριμένη παρεκκλησιαστική οργάνωση, το 1991, ανυψώθηκε μεν σε *Τιτουλάριο Επίσκοπο Βρεσθένης*, παρέμενε όμως ουσιαστικώς ανενεργός. Συνεπώς δεν διέθετε διοικητική πείρα, αφού δεν είχε διατελέσει καν Μητροπολίτης, η εκλογή του υποστηρίχθηκε όμως εξαρχής δυναμικά και από την τότε ελληνική κυβέρνηση.

Πολύγλωσσος και ακέραιος, είχε διατελέσει Καθηγητής Βιβλικής Θεολογίας στη Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού και στο Πανεπιστήμιο του Harvard. Είχε μάλιστα λάβει μέρος, ως μέλος, και στην Πατριαρχική Εξαρχία υπό τον τότε Αρχιεπίσκοπο Αυστραλίας μακαριστό Στυλιανό [Χαρκιανάκη], η οποία είχε σταλεί τον Οκτώβριο 1995 στην Αμερική για να προετοιμάσει το έδαφος, ενόψει της αποχωρήσεως του Αρχιεπισκόπου Ιακώβου το επόμενο έτος (βλ. και "Ορθοδοξία", Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1995, σ. 569 επ.).

5. Ο νέος Αρχιεπίσκοπος ενθρονίστηκε στις 18 Σεπτεμβρίου 1999 στον Ι. Καθεδρικό Ναό της Αγίας Τριάδας στη Νέα Υόρκη και ανέλαβε το έργο του, στο οποίο καίρια θέση κατείχε, κατ' εντολή και του Πατριαρχείου, η σύνταξη ενός νέου Συντάγματος, ενόψει και των μεταβολών που είχαν μεσολαβήσει στη διάρθρωση της Αρχιεπισκοπής Αμερικής, με τη δημιουργία των τριών νέων Μητροπόλεων στην αμερικανική ήπειρο και της ανυψώσεως των Επισκόπων σε Μητροπολίτες, και η υποβολή του στο Πατριαρχείο προς έλεγχο και έγκριση.

Η διαδικασία της κατάρτισης του νέου Συντάγματος, ενόψει και των πολλών αλλαγών που είχαν μεσολαβήσει, απεδείχθη χρονοβόρα και δυσχερής. Χρειάσθηκαν πολλά σχέδια, ανταλλαγή απόψεων με το Φανάρι και τελικώς η σύσταση δύο Επιτροπών, μιας υπό τον Αρχιεπίσκοπο Δημήτριο και μιας του Οικουμενικού Θρόνου υπό τον μακαριστό Μητροπολίτη Γέροντα Εφέσου Χρυσόστομο (Κωνσταντινίδη), οι οποίες συνεδρίαζαν και από κοινού. Μετά έμπονες προσπάθειες, τελικώς, τον Ιούλιο 2002, στο πλαίσιο της 36ης Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως της Αρχιεπισκοπής Αμερικής στο Λος Άντζελες, συζητήθηκε το συμφωνημένο από τις δύο Επιτροπές σχέδιο Συντάγματος και βάσει αυτού στις 18 Ιανουαρίου 2003, το Οικουμενικό Πατριαρχείο «χορήγησε» το νέο «Σύνταγμα της Ιεράς Ελληνορθόδοξου Αρχιεπισκοπής Αμερικής» και το έθεσε σε άμεση εφαρμογή (άρθρο 24).

5. Οι σημαντικότερες διαφοροποιήσεις του νέου Συντάγματος, πέραν της αλλαγής του ονόματος, έγκεινται στη δομή της Αρχιεπισκοπής καθώς οι Επισκοπές αναβαθμίστηκαν σε *Μητροπόλεις*, οι Επίσκοποι ανυψώθηκαν σε *Μητροπολίτες*, ενώ διατηρήθηκε και ο θεσμός των *Βοηθών Επισκόπων*, προκειμένου να συμβάλουν στο έργο του Αρχιεπισκόπου Αμερικής.

Κατά το ισχύον Σύνταγμα η *I. Επαρχιακή Σύνοδος «συγκροτούμενη εκ του Αρχιεπισκόπου ως προέδρου, και των Μητροπολιτών ως μελών, αποτελεί το εκκλησιαστικόν όργανον διοικήσεως της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αμερικής»*, «προεδρευομένη και εκπροσωπούμενη υπό του Αρχιεπισκόπου, υπέχει την εκκλησιαστικήν και κανονικήν ευθύνην της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αμερικής έναντι του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ως της υπερκειμένης Εκκλησιαστικής αυτής αρχής» (άρθρο 4, §§ α-β), «συνέρχεται [δε] απαραίτητως μεν, κατά τους Ιερούς Κανόνες της ορθοδόξου Εκκλησίας, δις του έτους, κατά την Άνοιξιν και το Φθινόπωρον, εκτάκτως δ' οσάκις παρίσταται ανάγκη, ή οσάκις ήθελε ζητήσει τούτο το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, ότε και η σύγκλησις είναι υποχρεωτική, συγκαλείται δε εκτάκτως οσάκις ήθελε ζητήσει τούτο ο Αρχιεπίσκοπος ή η πλειονότης των μελών αυτής, υποβάλλοντες άμα και τα θέματα της ημερησίας διατάξεως» (άρθρο 5, § α), «έχει τας αρμοδιότητας και ευθύνας, όσας οι Ιεροί Κανόνες και το παρόν Σύνταγμα προβλέπουν διά την "Σύνοδον της Επαρχίας". Όλα τα νομικά θέματα , τα οποία επηρεάζουν την Αρχιεπισκοπήν και τας Μητροπόλεις αυτής συνολικώς, ανήκουν εις την

αποκλειστική αρμοδιότητα της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου. Ο Πρόεδρος αυτής δι' εκθέσεως ενημεροί εκάστοτε το Οικουμενικόν Πατριαρχείον περί των συζητηθέντων θεμάτων και των ληφθεισών αποφάσεων» (άρθρο 5, § β).

Κατά τα λοιπά εξακολουθούν να υπάρχουν, κατά σειρά βαρύτητας, το Αρχιεπισκοπικό Συμβούλιο (άρθρο 17) και τοπικά Συμβούλια [στην Αρχιεπισκοπική περιοχή και σε κάθε Ι. Μητρόπολη] (άρθρο 18) και οι Κληρικολαϊκές Συνελεύσεις [Αρχιεπισκοπική και τοπικές στην Αρχιεπισκοπική περιοχή και σε κάθε Ι. Μητρόπολη] (άρθρα 10 και 11).

Σημαντική μεταβολή είναι και η συμβουλευτική συμμετοχή στη διαδικασία της εκλογής Αρχιεπισκόπου της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου και του Αρχιεπισκοπικού Συμβουλίου.

Ως προς την τάξη μνημονεύσεως, οι πρεσβύτεροι και οι διάκονοι μνημονεύουν του κανονικού Ιεράρχου αυτών. «Ο Αρχιεπίσκοπος και οι Μητροπολίται μνημονεύουν εις το “εν πρώτοις μνήσθητι...” του ονόματος του Οικουμενικού Πατριάρχου. Οι Βοηθοί Επίσκοποι μνημονεύουν του ονόματος του οικείου αυτών Ιεράρχου. Οι Μητροπολίται κατά την Μεγάλην Είσοδον, μετά τον Αρχιεπίσκοπον και Πατριάρχην αυτών, μνημονεύουν και του Αρχιεπισκόπου αυτών εν Αμερική».

Τέλος, ως προς την αναθεώρησή του, στην οποία αναφέρεται ήδη ο Οικουμενικός Πατριάρχης στο, επέχον θέση εισηγητικής εκθέσεως, συνοδευτικό του Συντάγματος Πατριαρχικό Γράμμα (Α.Π. 1048/2002), σημειώνοντας ότι «Το νέον τούτο Σύνταγμα... μέλλει... μεταβληθῆναι οψέποτε αι ανάγκαι καταδείξουσιν το λυσιτελές της τροποποιήσεως αυτού...», το Σύνταγμα προβλέπει λεπτομερώς ότι «δύνатаι να τροποποιηθῆ εν τω συνόλω ή εν τοις επί μέρους αυτού κατόπιν εισηγήσεως της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον μετά την δέουσαν διεργασίαν παρά τω Αρχιεπισκοπικῷ Συμβουλίῳ και τη Αρχιεπισκοπική Κληρικολαϊκή Συνελεύσει, μετ' απόφασιν της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Θρόνου, εις ην η εισήγησις υποβάλλεται» (άρθρο 25).

6. Για την πληρότητα της αναπτύξεως, πρέπει να γίνει λόγος και για την «*παραίτηση*», κατ' ουσία απομάκρυνση, και του Αρχιεπισκόπου Δημητρίου, στον οποίο είχαν γίνει σχετικώς κρούσεις από τον Οικουμενικό Πατριάρχη, ήδη από το 2017.

Η κατάσταση χειροτέρευσε, όχι μόνο διότι ο Γέρων Αμερικής Δημήτριος είχε ήδη συμπληρώσει το 90ο έτος της ηλικίας του, και μετά δυσκολίας εκπλήρωνε πλέον, και λόγω γήρατος, τα καθήκοντά του, αλλά και διότι αποκαλύφθηκαν σοβαρές οικονομικές ατασθαλίες σε έκθεση που έκανε η εταιρεία ορκωτών λογιστών Grant Thornton, για λογαριασμό της Αριεπισκοπής, η οποία υποβλήθηκε στο Αρχιεπισκοπικό Συμβούλιο και παρουσίασε τεράστια ελλείματα, ενώ παράλληλως είχαν διακοπεί, κατόπιν καταγγελίας της σχετικής συμβάσεως, οι εργασίες για την ανοικοδόμηση του Ι. Ναού Αγ. Νικολάου στο Ground Zero στο Μανχάταν. Η έλλειψη εμπειρίας σε διοικητικές θέσεις, που ήδη προηγουμένως επισημάνθηκε, είναι προφανές ότι είχε επιδεινωθεί με την ηλικία, και η Σύνοδος τόσων Μητροπολιτών δεν είχε βοηθήσει...

Τελικώς, στις 4 Μαΐου 2019, ο Αρχιεπίσκοπος Δημήτριος σε επίσκεψή του στο Φανάρι, ενεχείρισε γραπτώς την παραίτησή του στον Πατριάρχη, η οποία συζητήθηκε και έγινε δεκτή από την Ι. Σύνοδο στις 9 Μαΐου, με ισχύ από την 11η Μαΐου.

Την 11η Μαΐου 2019, η Ι. Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου εξέλεξε νέο *Αρχιεπίσκοπο Αμερικής, υπέρτιμο και έξαρχο Ωκεανών, Ατλαντικού τε και Ειρηνικού*, τον έως τότε Μητροπολίτη Προύσης και Καθηγούμενο της Ι. Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής της Αγίας Τριάδος Χάλκης, Ελπιδοφόρο (Λαμπруνιάδη), καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

V. Διαπιστώσεις και συμπεράσματα

1. Η διεξοδική αναφορά στο ιστορικό της θεσπίσεως και ισχύος των «Συνταγμάτων», των θεμελιωδών δηλ. κανονιστικών κειμένων με βάση τα οποία διοικήθηκε και διοικείται η Ι. Αρχιεπισκοπή Αμερικής, από τις ιδρύσεώς

της έως σήμερα, επιτρέπει την παρουσίαση σειράς διαπιστώσεων και τη συναγωγή συμπερασμάτων ενόψει της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, το οποίο τέθηκε εν αρχή της παρούσας κατ' ανάθεση επιστημονικής εργασίας.

Και ως πρώτη διαπίστωση αβιάστως προκύπτει ότι ο χρόνος ισχύος των «Συνταγμάτων» ποικίλλει, και συνεπώς, η διάρκεια ισχύος ενός Συντάγματος είναι πολυπαραμετρική, καθώς ρόλο διαδραματίζουν όχι μόνο θεσμικά, αλλά και προσωπικά ζητήματα. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι πολλές φορές οι αλλαγές αυτές συνδέονται με την αλλαγή των Αρχιεπισκόπων Αμερικής ή/και των Οικουμενικών Πατριαρχών, ή με την εμφάνιση μειζόνων διοικητικών ανακατατάξεων, οι οποίες δεν έχουν καμμία σχέση με τους Ι. Κανόνες και γενικώς το όλο κανονικό δίκαιο, αλλά με την τρέχουσα πραγματικότητα.

Συνεπώς, επειδή σε ιστοσελίδες και μέσα ενημερώσεως, ιδίως της ομογένειας, ειδικοί και μη ειδικοί, σπεύδουν να εκφέρουν γνώμη, η πάροδος εικοσαετίας από τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος 2003 δεν σημαίνει κάτι ιδιαίτερο, ούτε θετικά ούτε αρνητικά. Παραδείγματα το καταδεικνύουν: Το Συντάγμα του 1931, το οποίο *επεβλήθη* και εκράτησε επί δεκαετίες, παρά τις κοσμογονικές μεταβολές που μεσολάβησαν, και εκείνο του 1922, που δεν συμπλήρωσε ούτε ελάχιστα έτη ζωής. Αλλά ούτε οι τεχνολογικές ή κοινωνικές εξελίξεις επηρεάζουν ζητήματα σχέση έχοντα με τη *δομή της εκκλησιαστικής διοικήσεως*, καθώς ο χρόνος στην περίπτωση της Εκκλησίας διαφέρει από τον κοσμικό, είναι *άχρονος* και δεν συμπλέει απαραίτητως και μάλιστα οιονεί αυτομάτως με τις όποιες εξωεκκλησιαστικές μεταβολές.

2. Συναφής διαπίστωση είναι και η παγίως επαναλαμβανόμενη σε όλα τα «Συντάγματα» της Αρχιεπισκοπής πρόβλεψη περί *αναθεωρήσεως* των, η οποία δεν προϋποθέτει κάποιο ελάχιστο χρόνο ισχύος, αλλά αντιθέτως προβλέπει την αναθεώρηση, για να περιορισθώ στις διατυπώσεις των δύο τελευταίων «Συνταγμάτων», «*οσάκις λόγοι ή ανάγκαι επιβάλλουσι τούτο*» (Σύνταγμα 1977, άρθρο ΚΔ') και «*οψέποτε αι ανάγκαι καταδείξουσι το λυσιτελές της τροποποιήσεως αυτού*» (Πατριαρχικό Γράμμα με αριθ. πρωτ. 1048/2002, συνοδευτικό του Συντάγματος 2002).

3. Καίρια διαπίστωση είναι επίσης η διοικητική δομή της Αρχιεπισκοπής Αμερικής, Βορείου και Νοτίου, η οποία, εάν εξαιρέσουμε το Σύνταγμα του 1922, εμφανίζει μια προϊούσα εξέλιξη.

Το Σύνταγμα του 1931, που κομίζει από το Φανάρι και επιβάλλει ο Αρχιεπίσκοπος Αθιναγόρας, θέτει επικεφαλής της επαρχίας αυτής του Οικουμεικού Θρόνου τον Αρχιεπίσκοπο, συνεπικουρούμενο από έναν Βοηθό Επίσκοπο. Ο αριθμός των βοηθών Επισκόπων αυξάνεται επί του διαδόχου του, Αρχιεπισκόπου Μιχαήλ.

Επί Αρχιεπισκόπου Ιακώβου ψηφίζεται και τίθεται σε εφαρμογή το Σύνταγμα του 1977 που προβλέπει ως ανώτατη διοικητική αρχή της επαρχίας τον Αρχιεπίσκοπο με την περί αυτόν «*Επισκοπική Σύνοδο*», η οποία αποτελείται από εννέα Επισκόπους, που διοικούν τις αντίστοιχες Επισκοπές της ενιαίας αυτής επαρχίας του Οικουμεικού Θρόνου (άρθρο Ε').

Συνεπώς, πρόκειται για μια ακριβή και κανονική εφαρμογή του *Μητροπολιτικού Συστήματος Διοκήσεως*, το οποίο κατοχυρώθηκε στη συνείδηση της Εκκλησίας, ήδη με τους κανόνες της Α' Οικουμεικής Συνόδου που θέσπισε τη διοίκηση κατά επαρχίες, υπό την προεδρία του οικείου *Μητροπολίτη*, όρος με τον οποίο χαρακτηρίζεται για πρώτη φορά στη Σύνοδο αυτή, ο Επίσκοπος της πρωτεύουσας της επαρχίας (βλ., αντί πολλών, Β. Κ. Μάρκος, «*Το μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως*», Νομοκανονικά 2/2015, σ. 31 επ., ιδίως 34 επ., με πλούσιες παραπομπές στις πηγές και τη βιβλιογραφία).

4. Μεταβολή του κανονικού αυτού συστήματος διοικήσεως παρουσιάζει το ισχύον Σύνταγμα 2003. Μετά την απόσπαση των Μητροπόλεων *Τορόντο*, *Μπουένος Άϊρες* και *Μεξικού*, για τις οποίες έγινε ήδη λόγος, η επαρχία της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, επαρχία του Οικουμεικού Θρόνου, «*ούσα ενιαία εν τη ολότητί της*», περιορίζεται στην περιοχή των Η.Π.Α. και περιλαμβάνει την Ι. Αρχιεπισκοπή με έδρα τη Νέα Υόρκη και οκτώ Μητροπόλεις. Ο Αρχιεπίσκοπος ως Πρόεδρος και οι οκτώ Μητροπολίτες συγκροτούν την Ι. Επαρχιακή Σύνοδο, η οποία «*αποτελεί το εκκλησιαστικό όργανο διοικήσεως*» της Ι. Αρχιεπισκοπής και «*υπέχει την εκκλησιαστικήν και κανονικήν ευθύνην*

της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αμερικής έναντι του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ως της υπερκειμένης Εκκλησιαστικής αυτής αρχής» (άρθρο 4).

Η εξέλιξη αυτή υπήρξε απόληξη μια ανώμαλης περιόδου που ξεκίνησε με το τέλος της Αρχιεπισκοπίας Ιακώβου, συνεχίσθηκε με την ατυχή περίοδο διοικήσεως της Αρχιεπισκοπής επί Σπυρίδωνα, κατά την οποία, όπως σημειώθηκε, έλαβε χώρα και ανύψωση Επισκόπων σε Μητροπολίτες, χωρίς όμως ανύψωση και των Επισκοπών τους σε Μητροπόλεις και ολοκληρώθηκε επί Δημητρίου, ο οποίος αποδέχθηκε την ανύψωση όλων των Επισκόπων σε Μητροπολίτες με τον τίτλο της έδρας τους στη Αμερική.

Δεν είναι αντικείμενο της προκείμενης εκθέσεως να αναζητηθούν τα παραγωγικά της βουλήσεως αίτια που οδήγησαν δύο Επιτροπές που εργάσθηκαν για την κατάρτιση του νέου Καταστατικού Χάρτη (Συντάγματος) της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, και εν τέλει και την περί τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αγία και Ιερά Σύνοδο, στην έγκριση του συστήματος αυτού, το οποίο δεν συνάδει με τη διάρθρωση μίας Μητροπόλεως (Αρχιεπισκοπής) του Θρόνου. Ασφαλώς όμως τα όσα έλαβαν χώρα κατά την ανώμαλη περίοδο που προηγήθηκε επηρέασαν προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς δημιούργησαν μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα, η οποία ευνοούσε την άσκηση πιέσεων από εκκλησιαστικά και κοσμικά κέντρα και οδήγησε στην κατ' οικονομία απόκλιση από τα κανονικά θεμέλια.

5. Στρεβλώσεις του *Μητροπολιτικού Συστήματος* διοικήσεως έχουν παρατηρηθεί και σε άλλες περιπτώσεις, οι οποίες, όμως, διαφέρουν ουσιωδώς από εκείνην της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής.

i. Η Εκκλησία της Ελλάδος είναι μια χαρακτηριστική περίπτωση καταργήσεως του Μητροπολιτικού Συστήματος (βλ. γενικώς Ι. Μ. Κονιδάρης, *Η διαπάλη νομιμότητας και κανονικότητας και η θεμελίωση της εναρμονίσεώς τους*, β' έκδ., Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2023, σ. 229 επ. και 272 επ). Αρχικώς με πολιτειακό νόμο, ο οποίος καταστρατήγησε τον Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο του 1850, που διατηρούσε το *Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως* στην Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος (βλ. διεξοδικώς Μάρκο, όπ. π., σ. 38 επ.) και στη συνέχεια, και πάλι με νομοθετική πράξη, σε ανώμαλη περίοδο και λίγο πριν από την Μικρασιαστική Καταστροφή, όταν με τον Ν. 2891/1922, μετά από

αίτημα της ελλαδικής εκκλησίας, όλες οι *Επισκοπές της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ελλάδος* ονομάστηκαν *Μητροπόλεις* και οι αρχιερατεύοντες σε αυτές *Μητροπολίτες*, ο δε *Μητροπολίτης Αθηνών* έλαβε τον τίτλο «*Μακαριώτατος, Υπέρτιμος και Έξαρχος πάσης της Ελλάδος*».

Αυτή τη νομοθεσία βρήκε ως ισχύουσα η *Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη του 1928*, με την οποία η διοίκηση των *Μητροπόλεων του Οικουμενικού Πατριαρχείου* στην ελληνική επικράτεια ανατέθηκε «*επιτροπικώς*» και «*εν τοις επί μέρους*», υπό συγκεκριμένους «*Όρους*», στην Εκκλησία της Ελλάδος(βλ. I. M. Κονιδάρης, *Η διαπάλη κ.λπ.*, όπ.π., σ. 57). Η *Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη του 1928* αφήνει πάντως να εννοηθεί ότι αρχικώς πρόθεση του Πατριαρχείου υπήρξε η επαναφορά των *Επισκοπών της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης*, που ανυψώθηκαν προσωρινώς από το Οικουμενικό Πατριαρχείο σε *Μητροπόλεις τιμής ένεκεν*, μετά από τη Μικρασιατική Καταστροφή, για την αποκατάσταση των *Μητροπολιτών* εκείνων που κατέφυγαν μαζί με το ποίμνιό τους στην ελληνική επικράτεια, υπό τον *Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης* (βλ. διεξοδικώς, αντί άλλων, *Μητροπολίτη Σεβαστείας [νυν Γέροντος Πριγκηποννήσων] Δημητρίου Κομματά*, *Η Πατριαρχική και Συνοδική Πράξις του 1928 παρακωλυομένη τοις όροις: Το επί τη βάσει του Πατριαρχικού και Συνοδικού Αρχείου Ιστορικό του Αγώνος του Οικουμενικού Πατριαρχείου για την διατήρησι των δικαίων του επί των Μητροπόλεων του των Νέων Χωρών*, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 151 επ., ιδίως σ. 157). Αξίζει να σημειωθεί ότι η διάκριση αυτή μεταξύ *Επαρχιών* και *Μητροπόλεων* δεν υπάρχει ούτε στον περιώνυμο Ν. 3615/1928 «*Περί εκκλησιαστικής διοικήσεως των εν ταις Νέαις Χώραις της Ελλάδος Μητροπόλεων του Οικουμενικού Πατριαρχείου*», που προηγήθηκε της Πράξεως του 1928, την οποία υποτίθεται ότι θα κύρωνε(!), οι διατάξεις του οποίου αναφέρονται αποκλειστικώς σε *Μητροπόλεις* και *Μητροπολίτες* του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Ελλάδα, χωρίς να αναγνωρίζεται καταρχήν η δυνατότητα υπάρξεως *Επισκοπών* (βλ. διεξοδικώς και Γεωργίου Ι. Ιατρού, *Η θέση του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην εκκλησιαστική, την ελληνική και τη διεθνή έννομη τάξη* [= Βιβλιοθήκη Εκκλησιαστικού Δικαίου. Σειρά Β΄: Μελέτες, 2], Αθήνα - Κομοτηνή 2010, ιδίως σ. 251 επ., 291 επ.).

ii. Ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα είναι, εν προκειμένω, και η εξέλιξη του μητροπολιτικού συστήματος στην *ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης*, η οποία εξαιρέθηκε από την εφαρμογή της Πατριαρχικής και Συνοδικής Πράξεως του 1928 (βλ. I. Μ. Κονιδάρη, *Ιδιαίτερα καθεστώτα κ.λπ.*, όπ. π., σ. 74 επ., 79 επ. και του ίδιου, *Η διαπάλη κ.λπ.*, όπ. π., σ. 230 επ.). Ο Μητροπολίτης Κρήτης και οι Επίσκοποι της Κρήτης *διατήρησαν τους κανονικούς τους τίτλους*, μέχρις ότου, με το άρθρο 13 Ν.Δ. 4562/1966, οι Επίσκοποι *μετονομάστηκαν* σε Μητροπολίτες *τιμής ένεκεν* και με το άρθρο 2 του Α.Ν. 137/1967, ο Μητροπολίτης Κρήτης μετονομάστηκε σε Αρχιεπίσκοπο Κρήτης.

Η εξέλιξη αυτή επήλθε ως συνέπεια εκδόσεως, προηγουμένως, σχετικών Πατριαρχικών και Συνοδικών Πράξεων, το 1962 και το 1967 αντιστοίχως (πρβλ. και Μάρκο, *όπ. π.*, σ. 45 επ.). Παρότι η Επαρχιακή Σύνοδος της Κρήτης διατήρησε και μετά από τις εξελίξεις αυτές τις αρμοδιότητές της επί ζητημάτων διοικήσεως της τοπικής Εκκλησίας, το μητροπολιτικό σύστημα είχε υποστεί σημαντικές αλλοιώσεις, εκ των οποίων χαρακτηριστικότερη είναι εκείνη του *κανονικού μνημοσύνου*, αφού ως Μητροπολίτες πλέον, οι Αρχιερείς της Κρήτης μνημονεύουν τον Οικουμενικό Πατριάρχη και όχι τον επιχώριο Μητροπολίτη (ήδη Αρχιεπίσκοπο) Κρήτης. Με *Τόμους*, που εκδόθηκαν την 9.3.1993, για καθεμία από τις «*τιμής ένεκεν*» Μητροπόλεις της Κρήτης, το Οικουμενικό Πατριαρχείο ανακήρυξε αυτές σε «*εν ενεργεία*» Μητροπόλεις του Οικουμενικού Θρόνου (βλ. "Ορθοδοξία", Ιανουάριος - Μάρτιος 1994, σ. 160 επ.).

6. Η έκθεση που προηγήθηκε διευκολύνει την προσέγγιση του ζητήματος της διοικητικής δομής της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής υπό το ισχύον Σύνταγμα του 2003. Οι στρεβλώσεις, οι οποίες σε αδρές γραμμές διαζωγραφίσθηκαν, αναφέρονται η μεν πρώτη στην *Αυτοκέφαλη Εκκλησία* της Ελλάδος, η οποία έχει αναλάβει υπό τη διοίκησή της και Μητροπόλεις του Οικουμενικού Θρόνου, η δε δεύτερη στην *ημιαυτόνομη Εκκλησία* της Κρήτης. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις το κρατούν, κατ' ουσία πολιτειακό, καθεστώς στην ελληνική επικράτεια αναθέτει τη νομοθέτηση των αφορώντων στα επιμέρους εκκλησιαστικά καθεστώτα, τελικώς, στην Πολιτεία.

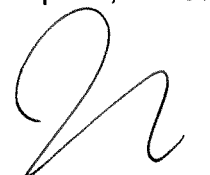
Όλως διαφορετική είναι η περίπτωση της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, η οποία αποτελεί περίβλεπτη και την αρχαιότερη επαρχία του Οικουμενικού Θρόνου στη *Διασπορά* και το εσωτερικό της δίκαιο θεσπίζεται από κανονιστικές διατάξεις που συναποφασίζουν το Οικουμενικό Πατριαρχείο με την Ι. Αρχιεπισκοπή και τα θεσπισμένα όργανά της, χωρίς παρέμβάση των πολιτειακών ή ομοσπονδιακών αρχών των Η.Π.Α.

Στην προκειμένη, λοιπόν, αυτή περίπτωση παρατηρείται για πρώτη φορά στην ιστορία της Αρχιεπισκοπής, και σε αντίθεση λ.χ. με το επί δεκαετίες προϊσχύσαν «Σύνταγμα» του 1977, η ενιαία αυτή επαρχία του Οικουμενικού Πατριαρχείου να διαθέτει Μητροπόλεις, ως οιονεί «*υπο-επαρχίες*» που διοικούν *εν ενεργεία Μητροπολίτες του Οικουμενικού Θρόνου*, οι οποίοι ταυτοχρόνως μετέχουν τόσο στην «*Επαρχιακή Σύνοδο*» υπό τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής, όσο και στη Σύνοδο του Πατριαρχείου, ως *εν ενεργεία Μητροπολίτες Αυτού*.

Τούτο συνιστά, φρονώ, κατά την ηπιότερη διατύπωση, ένα από κανονικής απόψεως *curiosum*, το οποίο ενισχύει την ενδυνάμωση των επιμέρους Μητροπόλεων δημιουργώντας κεντρόφυγες δυνάμεις, και, αντιστρόφως, *αποδυναμώνει τη συνοχή* της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, η οποία, όμως, ρητώς ορίζεται στο ίδιο το Σύνταγμα ως *επαρχία του Οικουμενικού Θρόνου* που διοικείται *ιεραρχικώς* (άρθρο 1 Συντάγματος 2003).

Στην λεπτομερή ιστορικοκανονική έκθεση που προηγήθηκε αναδείχθηκαν οι ατυχείς συγκυρίες και οι ποικίλες πιέσεις που ασκήθηκαν και τελικώς επέβαλαν την ανύψωση των βοηθών Επισκόπων σε Επισκόπους και στη συνέχεια των Επισκόπων σε Μητροπολίτες, πράγμα το οποίο οδήγησε και στην διακοπή του *μνημοσύνου του Αρχιεπισκόπου Αμερικής* από τους κληρικούς και τους Μητροπολίτες της Αρχιεπισκοπής.

Το γεγονός ότι προϊόντος του χρόνου η ενασχόληση του τότε Αρχιεπισκόπου Δημητρίου με τα της διοικήσεως, ο οποίος και πρότεινε και αποδέχθηκε την ανύψωση των (τότε) Επισκόπων σε Μητροπολίτες, λόγω και της ελλείψεως εμπειρίας στα σχετικά ζητήματα, ατονούσε, οδήγησε σε φυγόκεντρες τάσεις με αποτέλεσμα να παρατηρηθούν φαινόμενα, τα οποία

 26

προφανώς διαπιστώθηκαν και επισημάνθηκαν αρμοδίως από τον σημερινό Αρχιεπίσκοπο Αμερικής μετά την ανάληψη των καθηκόντων του (2019).

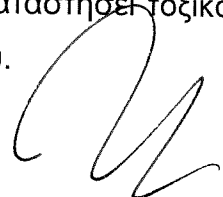
7. Συμπερασματικώς, όλες αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν σε διασπαστικά φαινόμενα, με το εν ισχύι Σύνταγμα του 2003, όπως ευστόχως έχει ήδη επισημανθεί, «να προάγει τον διασπαστικό και διχαστικό προσανατολισμό, όπως και την αποσύνδεσιν της Ιεράς Αρχιεπισκοπής από το σεπτόν Κέντρον της Ορθοδοξίας». Και να αποτελεί από κανονικής επόψεως όχι μόνο ένα *cuñisum*, αλλά και μια *μοναδικότητα*, καθώς συνιστά τη μόνη επαρχία του Οικουμενικού Θρόνου στη Διασπορά που έχει αυτό το ιδιότυπο σύστημα διοικήσεως.

Όπως χαρακτηριστικώς μπορεί να συγκρίνει κανείς το σήμερα ισχύον σύστημα διοικήσεως της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής με εκείνο της Ι. Αρχιεπισκοπής Αυσταλίας, η οποία καλύπτει σχεδόν μια ολόκληρη ήπειρο, και μετά την απόσπαση της Νέας Ζηλανδίας, το 1970, ως αυτοτελούς Μητροπόλεως. Η Ι. Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας διοικείται από τον Αρχιεπίσκοπο Αυστραλίας, υπέρτιμο και έξαρχο πάσης Ωκεανίας, πλαισιούμενο από Βοηθούς Επισκόπους, στους οποίους έχουν ανατεθεί επιμέρους Αρχιεπισκοπικές περιφέρειες της επαρχίας αυτής του Οικουμενικού Θρόνου και οι οποίοι μετέχουν και στο Αρχιεπισκοπικό Συμβούλιο.

Β΄. Στο δεύτερο ερώτημα

1. Καθίσταται σαφές από τα προηγηθέντα, και ιδίως από τις καταληκτικές παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα, ότι διαπιστώνεται μια απόκλιση από την κανονική ακρίβεια, η οποία οδηγεί στη δημιουργία μιας επαρχιακής συνόδου αποτελούμενης από Μητροπολίτες.

Ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι τούτο ίσχυσε, για τους καιρικούς λόγους που επανειλημμένως αναφέρθηκαν, επί μια εικοσαετία, με την ανοχή του προηγούμενου Αρχιεπισκόπου Αμερικής Δημητρίου, η παράταση αυτής της στρεβλώσεως δεν επιλύει το πρόβλημα, απλώς το διαιωνίζει, με το ενδεχόμενο συν τω χρόνω να το επιδεινώσει και να το καταστήσει τοξικό για την ενότητα της επαρχίας αυτής του Οικουμενικού Θρόνου.

, 27

2. Συνεπώς, ενδείκνυται, ή μάλλον επιβάλλεται, η αναθεώρηση του Συντάγματος του 2003, καθώς μόνο με τον τρόπο αυτόν μπορεί να επαναποκατασταθεί η κανονική ακρίβεια. Τούτο άλλωστε συνάδει και με την πρόβλεψη του Πατριαρχικού Γράμματος της 18 Ιανουαρίου 2003, το οποίο συνοδεύει το Σύνταγμα του 2003, περί μεταβολής του Συντάγματος «*οψέποτε αι ανάγκαι καταδείξουσι το λυσιτελές της τροποποιήσεως αυτού*».

Η ανάγκη μερικής αναθεωρήσεως του Συντάγματος, η οποία διαπιστώνεται από τον ίδιο τον Έξαρχο στην επαρχία αυτή του Οικουμενικού Θρόνου Αρχιεπίσκοπο Αμερικής, αλλά και οι διαβουλεύσεις που προηγήθηκαν, τόσο από Επιτροπή υπό τον Γέροντα Χαλκηδόνος κ. Εμμανουήλ (2023), όσο και στην Επισκοπική Σύνοδο της Αρχιεπισκοπής Αμερικής υπό τον Πρόεδρό της, Αρχιεπίσκοπο Αμερικής κ. Ελπιδοφόρο, πείθουν και για το «λυσιτελές» της τροποποιήσεως, καθώς όντως, εφόσον συμφωνηθεί και εγκριθεί, θα είναι επωφελής, ευεργετική, χρήσιμη και αποτελεσματική για την περαιτέρω ανάπτυξη της Ι. Αρχιεπισκοπής και του «φιλοχρίστου πληρώματος αυτής».

3. Αντικειμενικώς ακολουθεί ο προσδιορισμός του οργάνου και της διαδικασίας μιας ενδεχόμενης μερικής αναθεωρήσεως συγκεκριμένων διατάξεων του Συντάγματος ή/και τυχόν συμπληρώσεως του κειμένου του, με βάση τα όσα και η υπερεικοσαετής ισχύς του κατέδειξε ως αναγκαία.

Το θέμα έχει επιλύσει ήδη το ίδιο το «Σύνταγμα», το οποίο ρητώς ορίζει ότι «... δύναται να τροποποιηθή εν τω συνόλω ή εν τοις επί μέρους αυτού κατόπιν εισηγήσεως της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον μετά την δέουσαν διεργασίαν παρά τω Αρχιεπισκοπικῷ Συμβουλίῳ και τη Αρχιεπισκοπική Κληρικολαϊκή Συνελεύσει, μετ' απόφασιν της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Θρόνου, εις ην η εισήγησις υποβάλλεται».

Η διατύπωση αυτή επιβάλλει, επομένως, εν πρώτοις εισήγηση της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου, μέλη της οποίας είναι οι ανυψωθέντες το πρώτον με το ισχύον Σύνταγμα σε Μητροπολίτες πρώην Επίσκοποι της επαρχίας αυτής. Θεωρητικώς, επομένως, και επειδή το θέμα αφορά πρωτίστως τη θέση και τις εξουσίες αυτών τούτων στη διοίκηση της Ι. Αρχιεπισκοπής, θα πρέπει να αντιμετωπισθεί το ενδεχόμενο πλήρους αρνήσεως ή διαφωνίας στις

προτάσεις του Αρχιεπισκόπου περί αναθεώρησης και, συνεπώς, το ενδεχόμενο φαλκιδεύσεως της σχετικής διαδικασίας με τον αποκλεισμό της συνεχίσεώς της.

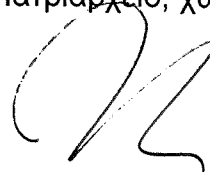
4. Φρονώ ότι μια τέτοια εκδοχή δεν συνάδει ούτε με το πνεύμα του κειμένου του εν ισχύι Συντάγματος ούτε με την ιεραρχική διάρθρωση της Αγίας Εκκλησίας μας και είναι προφανώς καταχρηστική.

Και προς στήριξη αυτής της απόψεώς μου επικαλούμαι το ίδιο το «Σύνταγμα», το οποίο προφανώς δεν δέχεται τη δημιουργία ανυπέρβλητων προβλημάτων και ρητώς προβλέπει τα ακόλουθα: «*Η Ιερά Αρχιεπισκοπή Αμερικής, ούσα ιεραρχική ως Επαρχία του Οικουμενικού Θρόνου, διοικείται επί τη βάσει της Αγίας Γραφής, της Ιεράς Παραδόσεως, των Ιερών Κανόνων, του παρόντος Συντάγματος και των συνωδών τούτω εκδιδομένων Κανονισμών, και διά πάσαν ειδικήν περίπτωσιν κανονικής και εκκλησιαστικής φύσεως, μη προβλεπομένην υπ' αυτών, βάσει αποφάνσεως της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου*» (άρθρο 1 § β).

Πέραν τούτου είναι προφανές ότι οι διατάξεις του «Συντάγματος» αφορούν τη διαδικασία αναθεώρησης που εκκινεί από την πλευρά της Αρχιεπισκοπής Αμερικής. Επομένως, δεν αφορούν, ούτε δεσμεύουν το Οικουμενικό Πατριαρχείο από το αυτονόητο εκ των Ι. Κανόνων δικαίωμά του να εκκινεί εκείνο πρωτοβούλως τη διαδικασία αναθεώρησης του «Συντάγματος» της Αρχιεπισκοπής Αμερικής, όπως και κάθε άλλης επαρχίας του.

Συνεπώς, δεν είναι δυνατόν να δημιουργηθεί αδιέξοδο, διότι σε κάθε έκτακτη περίπτωση *κανονικής και εκκλησιαστικής* φύσεως, η οποία δεν καλύπτεται από το Σύνταγμα και τους Κανονισμούς, παρεμβαίνει διορθωτικώς με *αποφάνσή* της η Αγία και Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, η οποία τελικώς είναι και η αρμόδια να ερμηνεύσει αυθεντικώς το «Σύνταγμα» (άρθρο 23).

Αξίζει δε εν προκειμένω να σημειωθεί ότι και κατά τη διαδικασία εγκρίσεως του εν ισχύι «Συντάγματος» της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, το τελικό σχέδιο, το οποίο είχε ψηφισθεί από την 36η Κληρικολαϊκή Συνέλευση του 2002, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, χωρίς

όμως να ληφθεί υπόψη καμμία σχεδόν από τις τροποποιήσεις που συνυποβλήθηκαν...

5. Πριν εισέλθω στην εξέταση του μείζονος θέματος σε μια ενδεχόμενη αναθεώρηση, το οποίο είναι ασφαλώς η επαναφορά στην κανονικότητα της διοικητικής δομής της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, κρίνω αναγκαίο να επισημάνω μια παράλειψη του «Συντάγματος», η οποία θα ήταν επιβεβλημένο να εξετασθεί.

Πρόκειται για την απουσία διατάξεως, η οποία να αφορά στη διαδικασία απομακρύνσεως από τον Θρόνο των εν ενεργεία Μητροπολιτών, οι οποίοι για λόγους γήρατος ή σωματικής ή πνευματικής ασθένειας ή ανήκεστης βλάβης της υγείας τους, δεν είναι πλέον σε θέση να ασκήσουν τα καθήκοντά τους.

Ασφαλώς οι Ι. Κανόνες δεν προβλέπουν τέτοιες περιπτώσεις, αλλά θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη ότι από της εποχής της θεσπίσεως των Ι. Κανόνων έως σήμερα έχει αλλάξει δραστικώς το προσδόκιμο ζωής, πράγμα που επιτρέπει τη συνέχιση της ζωής, με τη βοήθεια της επιστήμης και της γηριατρικής, έως βαθέος γήρατος. Τούτο έχει ως συνέπεια πολλές φορές να παρουσιάζονται περιπτώσεις κατά τις οποίες η σωματική ή/και πνευματική υγεία βλάπτεται σε βαθμό που καθιστά αδύνατη την εκπλήρωση των τελετουργικών, πνευματικών και διοικητικών καθηκόντων των Επισκόπων/Μητροπολιτών, με αποτέλεσμα καταστάσεις, οι οποίες πολλές φορές θίγουν όχι μόνον τον ίδιο τον πάσχοντα Αρχιερέα, αλλά και την Εκκλησία συνολικώς.

Πολλές Ορθόδοξες Εκκλησίες έχουν προνοήσει, άλλωστε, ήδη διαδικασίες στα Καταστατικά τους κείμενα, οι οποίες διασφαλίζουν, στην περίπτωση αρνήσεως ή αδυναμίας υποβολής παραιτήσεως πάσχοντος Αρχιερέα, την εξέτασή του από ad hoc επιτροπή, συνήθως ειδικών ιατρών, και εν συνεχεία, εφόσον διαπιστωθεί η αδυναμία, την απομάκρυνσή του από τη θέση του από τα αρμόδια κατά περίπτωση όργανα. Ενίοτε μάλιστα προβλέπεται σε Καταστατικούς Χάρτες και η θέσπιση ορίου ηλικίας, με τη συμπλήρωση του οποίου πρέπει να τίθεται η παραίτηση κάθε Αρχιερέα στη διάθεση της Εκκλησίας, η οποία, κατά περίπτωση, αποφασίζει συνοδικώς περί του χρόνου αποδοχής της.

6. Ο *πυρήνας* των προς αναθεώρηση διατάξεων του εν ισχύι Συντάγματος του 2003 αφορά στο σύστημα διοικητικής διαρθρώσεως της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής, το οποίο περιέχει μια *αντικανονικότητα στη σύλληψή του* καθώς εντός μιας ενιαίας Αρχιεπισκοπής δημιουργεί εν ενεργεία Μητροπόλεις και δημιουργεί μια ιδιαιτερότητα, που δεν απαντά σε καμμία άλλη επαρχία του Θρόνου. Θα ήταν, όπως προσφυώς έχει λεχθεί, «*ωσάν, λόγου χάριν, εντός του εδάφους της Ι. Μητροπόλεως Γερμανίας να δημιουργούνται εν ενεργεία Μητροπόλεις Χαϊδελβέργης, Μονάχου κ.λπ., όπερ κανονικώς απαράδεκτον*».

Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την αντικανονικότητα έχουν επαρκώς εξηγηθεί στη έκθεση που προηγήθηκε. Και πάντως εξέλιπταν. Ήδη άλλωστε ο ίδιος ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος είχε ρητώς ομολογήσει ότι ήταν λάθος η αποφασή του να προτείνει τη ανύψωση του *πιτουλάριων βοηθών επισκόπων* του σε *επαρχιούχους*... Ακολούθησε η ανώμαλη περίοδος επί Αρχιεπισκοπίας Σπυρίδωνος, με την ανύψωση πέντε Επισκόπων σε εν ενεργεία Μητροπολίτες πόλεων της Μικράς Ασίας, οι οποίες δεν είχαν βέβαια ποίμνιο. Αυτή η λύση, που δεν προέβλεπε ταυτόχρονη ανύψωση των Επισκοπών σε Μητροπόλεις, υπήρξε η θρυαλλίδα που οδήγησε τους Μητροπολίτες να ζητούν συνεχώς περισσότερα δικαιώματα από τον Αρχιεπίσκοπο μέσα από την προοπτική συντάξεως ενός νέου Συντάγματος. Έτσι η επιλογή τού (ανεξαρτήτως των λοιπών χαρισμάτων του) αδύναμου και άπειρου περί τα διοικητικά Αρχιεπισκόπου Δημητρίου, ως διαδόχου του Σπυρίδωνος, έφερε την ανύψωση των Μητροπολιτών σε επαρχιούχους Μητροπολίτες με τον τίτλο της έδρας τους στην Αμερική, κυρίως προκειμένου να αποφευχθούν χειρότερες εξελίξεις.

Συνεπώς, η επαναφορά στην κανονική τάξη πρέπει να γίνει με *διατάξεις σαφείς και διαυγείς*, καθώς το Σύνταγμα ψηφίζεται για το μέλλον και όχι προκειμένου να τακτοποιήσει ενεστώσες ατέλειες. Άλλωστε σκοπός της αναθεωρήσεως είναι η ενίσχυση των δεσμών της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής με το Σεπτό Κέντρο της Ορθοδοξίας, αλλά και η ενίσχυση της θέσεως του Αρχιεπισκόπου Αμερικής, ο οποίος, ως *Πατριαρχικός Έξαρχος*, έχει προεχόντως το καθήκον της καλλιέργειας της ενότητας της επαρχίας του και της συνεχούς προσφοράς της προς τον Πάνσεπτο Οικουμενικό Θρόνο της Κωνσταντίνου πόλεως.

7. Προφανώς η επαναφορά σε ένα διοικητικό σχήμα διαφορετικό από το ισχύον αντικανονικό, θα δημιουργήσει αντιδράσεις από τους ήδη εν ενεργεία Μητροπολίτες της Αρχιεπισκοπής Αμερικής (όσο και αν αυτό αποτελεί μια αυτοθρόως αντιφατική διατύπωση, υπό τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής να υπάρχουν εν ενεργεία Μητροπολίτες!).

Φρονώ ότι η διαίρεση σε *Αρχιεπισκοπικές περιφέρειες* πρέπει να θεσπισθεί και να ισχύσει αμέσως με τη θέση σε ισχύ του υπό αναθεώρηση Συντάγματος, τυχόν δε προβλήματα, όπως το μόλις εκτεθέν, να αντιμετωπισθούν με *μεταβατικές διατάξεις*. Άλλωστε είναι ιστορικώς αποδεδειγμένο ότι η Εκκλησία πάντοτε βρίσκει ένα σχήμα για να επικαλύψει κανονικώς μια ισχύουσα κατάσταση, έχοντας άλλωστε στη διάθεσή της το μοναδικό στη νομική επιστήμη ερμηνευτικό βοήθημα της *εκκλησιαστικής οικονομίας*, το οποίο επιλύει συγκεκριμένα προβλήματα χωρίς να δημιουργεί προηγούμενο.

Δεν προτίθεμαι να εξαντλήσω την περιπτωσιολογία των λύσεων που προσφέρονται εν προκειμένω, με δεδομένο ότι με την ψήφιση του νέου Συντάγματος θα ισχύει ένα κανονικό διοικητικό σύστημα διαρθρώσεως της Αρχιεπισκοπής Αμερικής, πράγμα που σημαίνει ότι τυχόν κενούμενες ή δημιουργούμενες πρόσθετες Αρχιερατικές Περιφέρειες θα πληρούνται πλέον σύμφωνα με το νέο διοικητικό σύστημα. Οι δε ήδη υπηρετούντες Μητροπολίτες, οι οποίοι θα θελήσουν να παραμείνουν, θα μπορούν λ.χ. να λάβουν τον τίτλο *εν ενεργεία Μητροπολιτών του Οικουμενικού Θρόνου μετά Υπερτιμίας και Εξαρχίας*, όσοι δε εξ οιουδήποτε λόγου παύουν να είναι εν ενεργεία, θα αντικαθίστανται με βάση τη νέα διοικητική δομή.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Η ενδελεχής ιστορικοκανονική έρευνα της διοικητικής δομής της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής οδηγεί αβιάστως στο συμπέρασμα ότι με το ισχύον Σύνταγμα του 2003 θεσπίζεται μία προφανής *απόκλιση* από την κανονική ακρίβεια, καθώς εντός μιας ενιαίας Αρχιεπισκοπής δημιουργούνται εν ενεργεία

Μητροπόλεις, πράγμα που συνιστά όχι μόνο μια *αντικανονικότητα*, αλλά και μια ιδιαιτερότητα, καθώς δεν απαντάται σε καμμία άλλη επαρχία του Θρόνου.

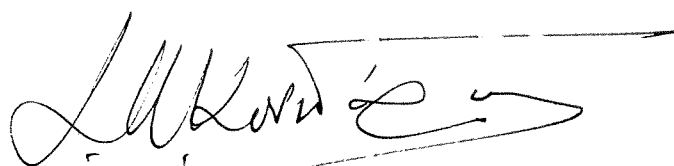
2. Για την επαναφορά στην κανονικότητα είναι αναγκαία η μερική αναθεώρηση του ισχύοντος Συντάγματος, κατά τα προεκτεθέντα, και συγκεκριμένα η αναθεώρηση, ιδίως, των διατάξεων εκείνων που καθορίζουν τη *διοικητική δομή της Ι. Αρχιεπισκοπής*. Τούτο πρέπει μάλιστα να λάβει χώρα το συντομότερο δυνατό, καθώς η παράταση αυτής της αντικανονικής δομής διαιωνίζει το πρόβλημα και μόνο περαιτέρω δεινά μπορεί να επισωρεύσει.

Η τροποποίηση των σχετικών άρθρων του ισχύοντος Συντάγματος πρέπει να γίνει με *διατάξεις σαφείς και διαυγείς*, καθώς το Σύνταγμα πρέπει να είναι προσανατολισμένο στο μέλλον, οι οποίες θα σκοπεύουν στην ενίσχυση των δεσμών της Ι. Αρχιεπισκοπής Αμερικής με το Σεπτό Κέντρο της Ορθοδοξίας, αλλά και στην ενίσχυση του ρόλου του *Αρχιεπισκόπου Αμερικής*, και συνολικώς της Αρχιεπισκοπής η οποία θα διαιρείται σε *Αρχιεπισκοπικές Περιφέρειες*, επικεφαλής των οποίων θα είναι *Επίσκοποι*.

Μεταβατικές, τέλος, διατάξεις του νέου Συντάγματος θα προνοήσουν για την τύχη των *εν ενεργεία Μητροπολιτών* οι οποίοι υπηρετούν σήμερα στην Ι. Αρχιεπισκοπή Αμερικής, προκειμένου να *οικονομηθεί* η διατήρηση της σημερινής τους ιδιότητας.

Αθήνα, 3 Οκτωβρίου 2023

Ο γνωμοδοτών

(Καθηγητής Ι. Μ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ)